

Åbo slott.

Åbo slotts äldre öden äro insvepta i dunkel. Ej känner man med säkerhet tiden för dess grundläggning, ej dess tidigare omfång och utseende, ej håller mycket af dess byggnadshistoria.

Efterföljande skildring, så vidt den gäller tiderna före 1500, är därför till större delen bygd på antaganden, hvilka ej kunna anses bevisade, endast sannolika.

Då en korshär i medlet af tolfte århundradet kommit öfver från Sverge till sydvästra Finland, utkämpade den, enligt sägen, en afgörande strid med de hedniska innevånarne i närheten af Aura å, som då till sitt nedre lopp utgjorde en af de mest anlitade vägarna för traktens handel. En medelpunkt för denna var antagligen det stadliknande samhälle, som — ett par kilometer från det nuvarande Åbo — låg på en udde, bildad af Aura å och Väjijoki (senare S:t Marie å). Sedan näjdens innevånare förmått att antaga kristendomen, blef denna

KALENDER

UTGIFVEN AF

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

1898

TRETTONDE ÅRGÅNGEN

HELSINGFORS 1898.

plats, som mot landsidan var skyddad genom vallar och en graf, af hvilken spår ännu äro synliga, medelpunkt jämväl för den kristna kyrkan i Finland. Möjligen hörde till dess befästningsvärk också ett rundt torn, hvars ruiner kvarstodo ännu på 1700-talet. Platsen omtalas växelvis under namnen Rântämäki (Rantamäki = strandkulle) och Korois. Då kristendomen och det svenska väldet i denna trakt främst hotades af de hedniska tavasterna i det inre af landet, anlades till skydd mot dessa ett fäste på en bärghöjd invid vägen till Tavastland, 5 å 6 kilometer från Korois. Sedan tava- sterna blifvit kufvade, förlorade borgen sin betydelse. Då den sista gången omnämnes — i början af 1400- talet — kallas den «gamla slottet», tydligen till åtskilnad från ett annat, i trakten senare anlagdt fästningsvärk (= Åbo slott?). Minnet af «gamla slottet» finnes bevaradt i finska namnet Vanhalinna, som ännu tillhör en lägenhet i Lundo socken, på hvars mark slottsbärget ligger mellan Aura å och den urgamla tavastländska landsvägen.

Den stigande odlingen gjorde emellertid Korois- stadens begränsade område alt mer otillräckligt för det växande innevånarantalet. Man begynte tänka på flyttning till en plats längre ned invid Aura å, där köpmännen vid stranden egde bodar (= magasin) för sina varor, där dominikanermunkar i medlet af 1200-talet slagit sig ner på en, ännu ofta med namnet «klösterbacken» betecknad höjd, och ungefär vid samma tid uppförandet af en ny «domkyrka» påbörjats. Om flyttningen berättar historieskrifvaren Messenius i sin i början af 1600-talet författade «rimkrönika» följande:

Randamak (= Rântämäki) låg förr långt från sjön, för den skull af Borgarnas bön Kung Birger bevekter, lof gaf Staden flytta närmare till haf, och stadsgrundvalen där lade, som Borgarne sina hade Åbodar, därför så gick, att staden af dem namnet fick och kallades sedan Åbo. För Inbyggarnes trygga ro från staden några få pilskott lät Kungen bygga ett fast slott, där förr var allenast en skans, dock med Ryssar höll den ond dans.

Det finnes inga skäl att betvifla riktigheten af denna beskrifning. Konung Birger Magnusson regerade mellan åren 1290 och 1319. Man vet, att domkyrkan invogs till sin bestämmelse år 1300, samt kan antaga borgarens flyttning och anläggandet af det «fasta slottet» såsom ungefär samtidiga därmed. Namnet Åbo förekommer visserligen redan *före* konung Birgers tid, men man kan tänka sig, att det användts om den för «åbodarna» använda platsen, där köpenskap bedrefs *före* flyttningen. Den vid åmynningen liggande skansens «onda dans med ryssarna» syftar antagligen på strider under flere i gamla krönikor omtalade anfall på Koroisstaden af nowgoroderna, såsom ryssarna vanligen kallades af svenskarna. Att «skansen», d. v. s. ett enkelt värn af jordvallar och möjligen pålar, just vid denna tid utbyttes mot ett «slott», d. v. s. ett fästningsværk med murar och torn af sten, har sin naturliga

förklaring däri, att staden genom sin flyttning lägre ned vid ån blef mera utsatt för anfall från sjösidan. Dessutom hade ryssarna genom marsken Torgils Knutssons eröfringar i östra Finland i slutet af 1200-talet och genom anläggandet af Viborgs slott vid gränsen blifvit retade till angrepp mot det svenska väldets hufvudort i landet. Antagligen var det marsken, som lät uppföra äfven «Åbo hus». Den älsta urkund, i hvilken detta finnes nämndt, är ett förlikningsbref af den 26 mars 1308, genom hvilket konung Birger jämte annat afstod slottet och dess område till sina bröder, hertigarna Erik och Waldemar.

Efter det Åbo slott blifvit själfskrifvet residens för dem, som innehade högsta världsliga väldet i landet, erhöilo Åbobiskoparna en särskild tillflyktsort för sig i Kustö slott nära Åbo.

Om Åbo slotts utseende och utsträckning i början af 1300-talet finnas inga uppgifter, men man kan dock bilda sig en ungefärlig föreställning därom. Under medeltiden antingen bygde man borgar på branta klippor (såsom Vanhalinna) eller sökte för dem vattenskydd. Slottet likasom den äldre skansen uppfördes på en liten klippa, som höjde sig obetydligt öfver vattnet i Aura ås mynning. Högsta delen af den klippyta, på hvilken slottet ursprungligen anlades, ligger för det närvarande 26 fot eller 7,7 meter öfver hafsytan. Då landets höjning på 600 år beräknas till vidpass 12 fot eller 3,5 meter, låg klippan vid tiden för slottets uppförande ungefär 14 fot eller 4,2 meter öfver vattnet. Aura ås mynning bildade, såsom vid en öfversikt af nuvarande läget lätt inses, ursprungligen en ganska bred vik. Högre upp begränsades ån på båda sidor af bärgshöjder:

Kakolabärg^{et} och Korpolaisbärg^{et}. Det senare bildar ännu i dag vid åns utlopp södra stranden, utmed hvilken i alla tider den egentliga farleden gått, under det tidigare mindre farkoster kunde söka sig fram äfven norr om slottet. Den norra infarten blef dock senare, dels genom jord, nedförd af strömmen, dels genom landets allmänna stigning, uppgrundad, höjde sig öfver vattenytan och förenade slutligen slottsholmen i norr och öster med fastlandet, under det slottet ursprungligen låg närmare till utloppets södra än till dess norra strand.

Af en bilagd planteckning från år 1732 öfver slottets läge framgår, huru nära det ännu då låg till vatten i väster och söder. Alt på planen i norr och öster synligt land utgöres af uppgrundningar. Mot öster skiljes slottsområdet från fastlandet endast genom en vallgraf, af hvilken ännu spår finnas kvar.

En karta från 1656 öfver slottet, den äldsta som finnes, utvisar det ännu fullkomligt omflutet af vatten, som på alla sidor nådde till foten af dess yttre vallar.

För att utan ledning af samtida uppgifter kunna få en inblick i slottets byggnadshistoria, måste man hålla sig till den för medeltidens vid vatten anlagda fästningar gällande regeln, att de borde utsträcka sina verk ända ned till vattenranden och frantaga angripare hvarje möjlighet att få fast fot mellan befästningarna och vattnet. Fasthåller man denna regel och undersöker platsen för Åbo slott, finner man, att det sedermera s. k. «gamla slottets» yttre murar måste hafva blifvit ledda alldeles utmed den vid tiden för slottets anläggning öfver vattnet stående klippans rand, från hvilken hafsbottnen sluttade åt alla sidor, isynnerhet åt väster och norr, ganska brant.

Slotts-fjärden.

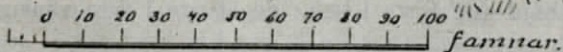

Slotts-fjärden.

- Gamla slottet.
- Nya slottet.
- Stenmur.
- Jordvall.
- Vatten och vallgraf.

Aura å. ←

Korpola's berg.

kunde i lyckligaste fall bära sina pilar 700 fot eller 200 meter. Medeltidens belägringsredskap, de ofantligt tunga och med största svårighet från plats till plats flyttade blidorna eller stenslungorna måste uppställas ganska nära den punkt, mot hvilken anfallet riktades, emedan de för att krossa murar afslungade hela klippblock, hvilka värkade genom egen tyngd och ej genom den kraft, med hvilken de kastats. Åbo slott kunde under sin första tid anses såsom med vapenmakt ointagligt.

Den i slottet förlagda besättningen och dess befäl inrymdes förmodligen till en början i tornens bottenvåningar och möjligen i några mindre hus. Men då manskapet småningom ökades, befälhafvaren på slottet i regel jämväl var styresman för det slottet underlagda länet och dessutom ofta nog ståthållare öfver hela Finland samt slottet blef uppehållsort för alt flere honom underlydande civila tjänstemän, kräfdes för dessa likasom för andra ändamål ständigt alt större utrymme. Nybyggnader måste uppföras. Både i följd af platsens ringa utsträckning och för att inbespara arbete användes nu delar af försvarsmuren såsom väggar i de nya byggnaderna, hvilka småningom kommo att sträcka sig längs hela murens längd, reste sig i höjden och slutligen förenades till de sammanhängande flyglar, som ännu i denna dag kvarstå på båda sidor om tornen.

Det torde förblifva omöjligt att utreda, vid hvilka tidpunkter och genom hvilka personer tillbyggnaderna tillkommit, men det synes antagligt, att tornen och flyglarna i «gamla slottet» redan under medeltiden nått den höjd (de förra i sex, de senare i fyra våningar),

som de ännu i våra dagar innehafva, ehuru de såväl till inredning som till det yttre torde under medeltiden och senare undergått många förändringar. Mycket sannolikt kan det vara att de ännu kvarstående, af gråsten uppförda murarna delvis härstamma från slottets älsta tid.¹⁾ Mindre delar af murarna äro uppförda af tegelsten och tillhöra själfallet en något yngre tid.

Samtidigt med tillbyggnaderna inom gamla slottet gjordes nya anläggningar utom detta, nödvändigblifna genom uppländningarna utom murarna. Sådana framträdde till en början isynnerhet åt öster samt äfven, ehuru i mindre utsträckning, mot söder. För att utestänga fienden från den nybildade marken måste tid efter annan nya yttre försvarsvärk anläggas. Mot slutet af medeltiden fans uppförd en «mantelmur» (skyddsmur), som, börjande från gamla slottets sydvästra hörn, lopp längs den nybildade stranden jämsides med södra flygeln samt sedan mot öster, mot norr och mot väster, förenande sig med gamla slottets nordöstra hörn. Af muren bildades åt öster en rymlig förgård. Öfver muren reste sig ett och annat mindre murtorn. Senare, då inom gamla slottet ej vidare utrymme för nödvändiga tillbyggnader fans, och man ej kunde tänka på att låta dess torn och flyglar skjuta ännu mer i höjden, uppfördes i samband med den nya muren, i mån af behof, nya hus, till en början afsedda till soldatrum och andra anspråkslösare ändamål. Planen erbjöd åt öster en ypperlig bärggrund, en fortsättning af den, på hvilken gamla slottet blifvit uppfördt. Så reste sig småningom

¹⁾ Gråstensmurarnas tjocklek är olika. De yttre äro i allmänhet tjockare. Ställen finnas med ända till sex meters genomskärning.

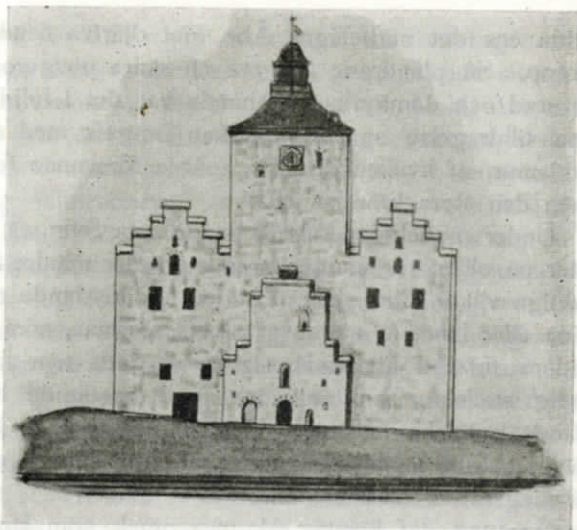
«nya slottet» och påbygdes fortsättningsvis ända in på 1500-talet.

Den del af «mantelmuren», som lopp jämsides med gamla slottets södra flygel, kvarstod såsom försvarsvärk ända in på 1700-talet (se planen) utan att några byggnader invid denna uppförts, hvilket väl berodde af utrymmets knapphet, men också af den dåliga grunden. Sålänge slottet bibehöll sin krigiska betydelse var just denna del af mantelmuren en af de mest betydande försvarspunkterna. På den funnos anbrakta skottgluggar, vid hvilka — under senare delen af 1400-talet — uppställes de första kanonerna i vårt land (då för tiden kallade *bysor*). Skyddad af muren, anlades en brygga — skeppsbro — afsedd för krigs- och proviant-(fetalie)fartyg.¹⁾

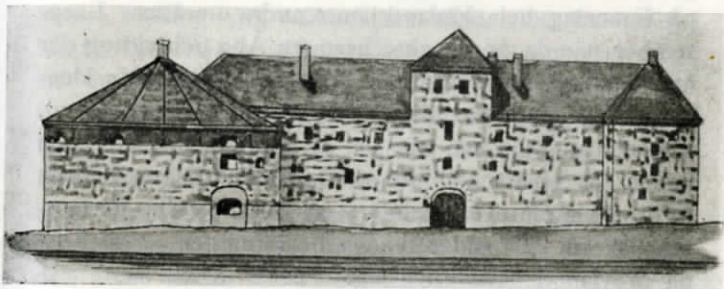
Af rummen i gamla slottet torde under medeltiden likasom äfven senare de i norra flygeln befintliga användts företrädesvis för fredliga ändamål, för gudstjänst, till boningsrum för högtstående personer o. s. v., de i södra flygeln däremot för militära ändamål.

Om Åbo slotts yttre öden under medeltiden finnes en mängd spridda uppgifter. Ehuru det till en början var nära nog ointagligt, kunde det dock icke alltid

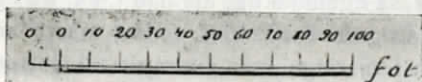
¹⁾ Den 25 mars 1505 inberättade befälhafvaren på Åbo slott till Sverge att «ett stort stycke af mantelmuren vid det torn, som står mot skeppsbron, ramlat» och att «det är fara värdt att tornet faller, då kälan går ur jorden». Då med «tornet» ej gärna kan afses det närstående på bärggrund hvilande östertornet (*b*) i gamla slottet, syftar uttrycket antagligen på något i samband med mantelmuren uppfördt mindre mur-torn. I mars 1507 meddelade slottsbefälhafvaren att han låtit borttaga spillrorna af den på en sträcka af 22 famnar (eller 39 meter) ramlade mantelmuren och var sysselsatt med att mura upp en ny. Om tornet nämnes i detta sammanhang intet.

«Gamla slottet» mot öster.

«Nya slottet» mot öster.

skydda ens det närbelägna Åbo mot djärfva fienders angrepp. Så plundrade år 1318 en skara novgoroder Åbo stad och domkyrka. Måhända var det i följd af denna tilldragelse som domkyrkan omgafs med den skyddsmur, af hvilken de sista spåren försvunno först genom den stora branden 1827.

Under medeltiden öfverlämnade ofta Sverges regenter på olika, för emottagaren mer eller mindre fördelaktiga vilkor Åbo slott och den underlydande omnejden eller länet åt någon af rikets stormän, som då stundom förstod att skaffa sig en så godt som själfständig ställning samt till och med bestämde hela Finlands politiska hållning. Under tider af kamp om konungamakten innebar ägandet af Åbo slott jämväl besittningsrätten till Finland.

År 1357 gaf konung Magnus Smek, som åtminstone tvänne gånger, i september 1347 och i maj 1351 gästade Åbo slott, sin son hertig Erik såsom underpant på försoning hela Finland jämte andra områden. I september nämnda år besökte hertigen Åbo och vidtog där åtskilliga regeringsåtgärder. Då Albrecht af Mecklenburg efter Magnus blifvit hyllad som Sverges konung, sände han 1364 en här för att intaga Åbo slott och infann sig senare själf för att leda belägringen, hvilken fortgick närmare ett helt år; ett bevis på slottets motståndskraft. Omsider tvangs besättningen — af brist på proviant — att gifva sig.

Någon tid därefter innehades Åbo slott och län jämte andra områden af stormannen Bo Jonsson Grip, hvilken var så egenmäktig, att han t. ex. på eget bevåg förklarade krig mot utlandet. Man måste antaga, att Bo Jonsson i ej ringa mån bidragit till slottets tillväxt.

Före sin död 1386 hade han till slottsfogde utnämnt Jeppe Djäkn, hvilken sedan, bibehållande slottet och länet under sin förvaltning, slöt sig än till den ena, än till den andra, först till konung Albrecht, sedan till dennes medtäflarinna om Sverges tron, Danmarks drottning Margaretha. År 1395 öfverlämnade han slottet åt Knut Boson, som, i afsikt att förvärfva sig en lika oberoende ställning som hans fader Bo Jonsson innehaft, slöt förbund med sjöröfvare, hvilka gjorde Östersjön och dess vikar osäkra. Åbo slott blef sålunda för en kortare tid ett sjöröfvarnäste. År 1398 befann det sig åter i Margarethas våld. Hennes medregent, Erik af Pommern, besökte åtminstone två gånger Finland. I december 1407 utfärdade han från Åbo frälsbref för ett antal af Finlands innevånare. Den af honom tillsatta «landsrätten», som dömde i konungens namn och enligt stadga af 1435 årligen i juni skulle sammanträda i Åbo, gjorde det antagligen oftast i Åbo slott, hvars höfding det tillkom att tillse, det domstolens utslag värkställdes. Under Eriks svaga regering uppträdde ståthållarne på Åbo slott ganska själfständigt. Genom den tappre Hans Kröpelin, som någon tid innehade denna plats, hölls Finland ännu någon tid efter Eriks afsättning i Sverige i beroende af Danmark. Först efter Kröpelins död kom slottet 1440 i händerna på riksföreståndaren Karl Knutsson Bonde, som fick behålla det, äfven sedan danska konungen Kristoffer af Bayern blifvit erkänd såsom Sverges regent. Karl öfverkom till Åbo i november 1441 och residerade i slottet till början af följande år, då han nödgades afstå det åt Kristoffer. Efter dennes död 1448 blef Karl konung, men afsattes åter 1457 och förlorade samtidigt genom

förräderi Åbo slott, som nu kom i händerna på Danmarks vänner, hvarefter det under en längre tid tillhörde än de danska «unionskonungarna»,¹⁾ än det parti som sökte upprätthålla Sverges själfständighet. Mycket led under denna tid Finland genom nästan oafbrutna strider med Ryssland, mot hvilket ett nytt gränsfäste, Olofsborg, 1475 uppfördes. På utrustandet företrädesvis af detta och af Viborgs slott användes de icke synnerligen betydande medel, som under denna oroliga tid kunde hopbringas. Åbo slotts betydelse som fäste blef alt mindre. Några gånger besökte riksföreståndaren Sten Sture själf Finland i och för kriget mot Ryssland och vistades då tidtals i Åbo slott. Detta hade han flere år innehaft²⁾, då han 1497 emottog det som förläning af danska konungen Johan eller Hans, såsom han nämdes i Sverge, då han blifvit erkänd såsom konung. Redan 1499 nödgades Sture afstå slottet åt kung Hans. Då man 1501 i Sverge uppsade denne tro och lydnad, blef Sture åter riksföreståndare och deltog själf sommaren 1502 i belägringen af Åbo slott, hvilket den kung Hans tillgifne befälhafvaren efter två månader i följd af myteri bland de tyska legotrupperna nödgades uppgifva, hvarefter slottet förblef i Sten Stures samt efter dennes död 1503 i riksföreståndarne Svante Stures och Sten Sture d. yngres händer, under

¹⁾ Ätminstone en af dessa, kung Kristian af Oldenburg, besökte Åbo slott (1463).

²⁾ Från denna tid härstammar otvifvelaktigt det sturevapen, som numera finnes inmuradt i trappuppgången till gamla slottets östra torn. Sturevapnets «sjöblad» hafva uppfattats såsom hjärtan och gifvit upphof till sägnen om en inmurad förbrytare, som mördat människor för att äta deras hjärtan.

det fäjd med de på hafvet kringseglande danska flottorna fortgick och samtidigt Ryssland hotade med krig. Under sommaren 1504 vistades Svante Sture någon tid på Åbo slott. I ett bref till fru Ingeborg Tott, Sten Sture d. äldres enka, som efter sin man gjorde anspråk på äganderätten till en del föremål på slottet, förklarar han det vara omöjligt att under krigstid «frånhända kronans slott byssor (= kanoner), värjor och fetalie» (= proviant). Detta meddelande likasom det tidigare (se noten sid. 55) omtalade raset af mantelmuren bevisa, att slottet och dess försvarsvärk vid denna tid ej voro tillräckligt underhållna. I ett bref af 1507, då befälhafvaren på Kastelholms slott begärt byssor och pulver (= krut) från Åbo slott, säger fogden på sistnämnda plats, att han «ej hafver mer byssor och pulver än här göres behof till detta slott». I juli följande år förklarar han sig ovilkorligen behöfva «två tunnor pulver». Natten mellan den 2 och 3 augusti 1509, under det fredsunderhandlingar med Danmark pågingo, smög sig danska befälhafvaren Otto Rud med ett antal skepp förbi slottet upp i ån, utplundrade och brandskattade under fem dagar staden och domkyrkan samt gick därpå, med skeppen fyllda af byte, åter ut till hafs. Den 17 augusti slöts freden. Ett slags förklaring, hvarför slottet ej förmådde skydda Åbo mot anfallet, finner man i ett bref, skrifvet kort därpå till riksförståndaren från befälhafvaren i Åbo slott, som enträget ber honom sända «något salpeter, svafvel och en pulvermakare». «Här är», heter det vidare, «ganska stor brist på en god bysseskytt (= artillerist). Hade jag en sådan haft inom muren hos mig, skulle riksens fiender bättre tullats, än som skedde, när de förde ägodelarne

genom ån, hvilket de vågade, fastän de fingo flere döda och sårade.» Själffallet var Åbo slotts besättning altför fåtalig för att kunna hindra danskarnas plundringar i Åbo.¹⁾

Under Sten Sture d. yngres riksföreståndareskap (1512—20) lämnades slottet i fred af danskarne. Själff besökte han det i september 1512. Då efter hans död danske konungen Kristian den andre blef Sverges regent, lyckades denne utan svärdsslag vinna Åbo slott, hvilket förblef i hans våld intill augusti 1523, då det intogs med storm af Gustaf Wasas trupper, sedan det under de tvänne föregående åren tillbakakastat deras angrepp. Detta långvariga försvar, hvilket bröts, först sedan Kristians sak i det öfriga Finland ej ägde några utsikter till framgång, utvisar att slottet vid denna tid (förmodligen genom Sten Stures d. yngres åtgärder) åter varit bättre befäst. Konung Gustafs historieskrivare Celsius yttrar härom: «Förutom dess fyra torn, hvilka betogo fiendens uppgång i hamnen, var på den södra sidan en hög mur med en tredubbel vall och tvänne grafvar». De «fyra tornen» voro synbarligen de två (a och b), som tillhörde «Åbo hus» samt antagligen tvänne i samband med mantelmuren uppförda,

¹⁾ Plundringen i Åbo väckte stort uppseende. Ärkebiskopen i Upsala vände sig genast på Åbo domkyrkas vägnar till konung Hans för att återskaffa de bortförda kyrkoprydnaderna, hvilka dock kvarstannade i Danmark, utom en biskopsmössa, som återgafs, dock sedan dess dyrbara stenar blifvit uttagna. Senast har ett försök att återfå en af dessa dyrbarheter, en kalk, som ännu finnes i Eiby kyrka i Danmark, gjorts år 1882 af Åbo stads historiska museum, som anhöll att få utlösa kalken. Detta afslogs af danska ministern Scavenius, som förklarade, att kalken borde kvarstanna i Danmark såsom minne af «en ärofull och märklig tilldragelse i nordens historia».

nämligen det s. k. sexkantiga (c) samt porttornet (e), anlagdt för att skydda inträdet i öster till förborgen. De omtalade befästningarna i söder utanför mantelmuren hade själfallet blifvit anlagda för att skydda de nya tillandningarna åt detta håll.

Sedan Gustaf Wasa stadgat sitt välde, kom det ej i fråga, att han skulle öfverlämna slottet till höga ämbetsmäns fria förfogande, än mindre åt enskilda personer bland adeln. De fogdar han tillsatte öfver Åbo slott voro intet annat än hans tjänare. Alt flere myndigheter och inrättningar erhöilo sin plats i slottet. Så fans där under hans tid det myntvärk, där eget mynt för Finland präglades. Nya magasin inrättades för kronans uppördsspanmål, som fördes till slottet.

För detta blef Gustaf Wasas regering en fredens tid, utan att dock försvarsvärken fingo förfalla. Då Kustö slott 1528 refs, torde tegel därifrån hafva användts för uppförandet af nya byggnader inom Åbo slott. Om detta finnas från denna tid omständligare upplysningar än tillföre, emedan de flesta af slottsräkenskaperna efter 1538 äro bevarade.¹⁾ Af förändringar inom «gamla slottet» under Gustaf Wasa må nämnas, att praktrum inreddes i västra tornet, en tvärmur drogs till dettas skydd öfver borggården mellan flyglarna²⁾, norra flygelns bottenvåning, som i äldre tider användts som kyrka, förvandlades till magasin, och att bekväma trappor («vindelsten») till de högre våningarna uppfördes på borggården *utanför* flyglarna. Inom förborgen

¹⁾ De förvaras i Finlands statsarkiv. År 1891 offentliggjorde A. H. Snellman på finska språket ur dem en sammanställning af uppgifter, af hvilka flere i det följande intagits i denna framställning.

²⁾ Denna tvärmur stod kvar ännu på 1700-talet.

stenlades gårdsplanen och nya byggnader anlades, bl. a. det s. k. adelsslottet, antagligen afsedt till boningsrum för adelsmän, hvilka i slottet gjorde krigstjänst. Denna byggnad torde hafva uppförts invid det redan befintliga porttornet (c) och sålunda hafva utgjort början till nya slottets östra flygel. Till byggnaderna inom nya slottet användes tegel, men delvis äfven trävirke.

Efter att redan tidigare (1530) hafva besökt Åbo, kom Gustaf Wasa, åtföljd af sin sjuttonårige son Johan, dit i augusti 1555 med anledning af det från Ryssland hotande kriget, begaf sig därpå österut och återvände i november. Efter denna tid och isynnerhet sedan konungen den 27 juni 1556 utnämte Johan till hertig öfver Finland, hvarvid han erhöll jämväl «öfversta befallningen» i detta land, företogos betydande reparations- och nybyggnadsarbeten i slottet, som värdigt inreddes till residens för den unge fursten, där han efter sin faders affärd till Sverge i juli 1557 kvarstannade till 1559. Västra tornet och norra flygeln i gamla slottet undergingo isynnerhet förändringar. En «stor ny sal» inreddes och en mängd rum försågos med paneler. År 1557 användes för nybyggnader 13,972 och följande år 87,570 tegel. En «tegelsal» för tillverkning af tegel för slottets behof fans då inom dess murar. År 1559 användes för förbättrandet af slottets yttre försvarsvärk 13,115 dagsvärken och en ny mur uppfördes, till hvilken åtgick 76,170 tegel. Samma år användes till omändringar i västra tornet 35,540 tegel. År 1560 användes vid förbättringar och nybyggnader 13,117 dagsvärken.

Kort efter sin faders död (1560) återvände Johan till sitt hertigdöme och Åbo. Vid denna tid drömde

han, sades det, om att förstora Finland med områden söder om Finska viken och att så bilda sig ett eget rike. Byggnadsarbetena i slottet fortsattes. Till dem användes 1561 45,550 och 1562 127,450 tegel. Slottet förskönades både ut- och invändigt. Altaner tillbygdes, på slottstornen uppfördes för väktarne prydliga «kurtorn» af järnplåt. Antagligen svajade öfver dem såsom hertig Johans fana Finlands guldejon mot röd duk. En storartad vattenledning anlades. För gemaken anskaffades taflor och väfda tapeter. Under sommaren 1562 begaf sig hertigen till Polen, firade den 4 oktober i Wilna bröllop med polske konungens syster, den sköna prinsessan Katarina Jagellonica, och återvände i december till Åbo slott, dit han skyndat i förväg för att emottaga hertiginnan vid hennes intåg, hvarefter detta firades med en åtta dagars lysande fest. Denna följdes af andra fester och förlustelser. Utanför slottet anordnades en plats för riddaspel. Runsala ö förvandlades till jaktpark. Till närgränsande vackra platser företogos utfärder med hertigens lustjakter. I slottet lefdes hoflif, sådant Finland aldrig förr eller senare skådat. Glädjen förblef ej ostörd. Redan 1563 anklagades hertigen af sin broder konung Erik för förräderi och dömdes till döden. Hertigen rustade sig till försvar. Åbo slott förstärktes genom en ny mur och besättningen ökades, så att den uppgick till 1,000 man, finnar, svenskar, tyskar och polacker. Konung Eriks belägringshär anlände i juli och begynte skarpt beskjuta slottet med kanoner. Då besättningen visade sig otillförlitlig och den från Polen väntade hjälpen uteblef, nödgades hertigen uppgifva slottet den 12 augusti

1563.¹⁾ Han och hans gemål fördes såsom fångar till Sverige. Deras konstverk och dyrbarheter togos i beslag för konungens räkning och öfverflyttades till Stockholm.²⁾ De skador belägringen förorsakat på slottet iståndsattes omedelbart. Bl. a. återuppygdes ett nedskjutet torn, okänt dock hvilket.

Hertigdömet Finland återförenades med det öfriga riket såsom före 1556. Under följande tid residerade i den förra hertigligen praktvåningen i västra tornet fogdar såsom konungens tjänstemän. Stundom nämnas de med titeln «gubernator i Finland», hvilket anger, att de stodo i spetsen för hela landets förvaltning. Om man undantager, att spåren af 1563 års belägring utplånades, gjordes föga för slottet under Erik den fjortondes regering. Åren 1567 och 1568 användes dock något arbete på upphjälpanDET af de yttre befästningsvärken. Det sistnämnda året blef konungen störtad, och på tronen uppsteg hertig Johan, hvilken under hela sin regeringstid ådagalade ett synnerligt intresse för den borg, där han drömt sina ungdomsdrömmar. Då han under sitt första regeringsår tillsatte en ny fogde på slottet, föreskrefs i dennes «fogdebref» (= fullmakt) att slottet skulle blifva «ytterligare förbygdt (= utvidgadt)

¹⁾ Sägner berättar, att de belägrande öfversmört en häst med blå och tjära, antändt den och lätit den löpa omkring på en liten väster om slottet belägen (numera med Runsalalandet förenad) holme, sedermera Hästholmen eller Hevoskari kallad. Af förvåning öfver den egendomliga synen hade hela besättningen skyndat till västra delen af slottet och angriparne sålunda erhållit tillfälle att tränga in från öster.

²⁾ Några till hertig Johans hof i Åbo hörande föremål hafva blifvit till våra dagar bevarade, bl. a. några nederländska tapeter med inväfdade bilder ur konung Hiskias historia, hvilka finnas i svenska statens samlingar.

och vid makt hållet». År 1570 påbörjades uppförandet af ett nytt försvarsvärk, en s. k. «rundel», ett efter den tidens befästningskonst anordnad runt torn, hvars öfversta våning ursprungligen saknade tak och bildades af en mur, försedd med skottgluggar och bevärad med kanoner. Detta torn (på planen från 1732 utmärkt med *d*) utgjorde afslutningen («vallhufvudet») mot öster af slottets södra ringmur. På dess uppförande användes under 1570 11,304 och under följande år 9,170 dagsvärken. Arbetet fortgick, medan den afsatte konung Erik satt fången i slottet från medlet af juli 1570 till den 4 augusti 1571, då han förflyttades till Kastelholm. Tornet uppges hafva blifvit anlagdt för att förstärka slottet i händelse af krig mot Ryssland, hvars czar troddes vilja befria Erik.¹⁾

Under konung Johans tid gjordes senare flerfaldiga tillbyggnader. Så tillkom nya slottets nordöstra torn (på planen utmärkt med *f*) såsom afslutning af norra ringmuren mot öster. Det var till formen oregelbundet och kallas stundom «lilla rundelen». Arbetet på detta torn vidtog förmodligen 1573, då ensamt för tillverkning af tegel användes 91,613 dagsvärken. Från 1579 gjordes betydande tillbyggnader i södra delen af nya slottet, genom hvilka «stora rundelen» förenades med sexkantiga tornet, hvilket till största delen försvann i

¹⁾ Hvar konung Erik haft sitt fängelse i Åbo slott, är ej känt. Sägner förlägger det till södra murens sexkantiga torn, hvilket vid denna tid och senare användes såsom «fångtorn». Att konungen under vistelsen i Åbo haft ett drägligt fängelse och blifvit med mildhet behandlad, kan anses säkert. Under hela tiden vistades hos honom hans gemål, Karin Månsdotter, och hans barn. Hans närmaste omgifning uppgick med tjänare, kockar och «kammarsvenner» till 20 personer.

södra flygeln. I denna inrymdes bl. a. bryggerier, kök och vapenhus. Dessa behöfdes antagligen för de i slottet med anledning af kriget mot Ryssland förlagda trupperna. Äfven norr om borggården började småningom en flygel resa sig utmed muren, förbindande gamla slottet med nordöstra tornet, hvilket nästan helt och hållet indrogs i byggnaden. Från 1584 gjordes tillbyggnader i östra flygeln söder om porttornet. Härmed torde nya slottets byggnader i hufvudsak erhållit sin nuvarande utsträckning, resande sig i tre våningar norr, öster och söder om borggården, med de fyra tornen skjutande upp med ytterligare en våning. I gamla slottet gjordes mindre förändringar uti inredningen, bl. a. åren 1585 och 1586, då konung Johan ärnade sig öfver till Åbo och önskade, att rum skulle stå redo till hans emottagande. Han kom dock aldrig vidare till Finland. Betydande voro de kostnader, som under hans regering nedlades på Åbo slott, hvilket under den hade sin egentliga blomstringstid, om ock dess betydelse såsom fästning ej längre var den samma som den engång varit.

Under de första åren af konung Sigismunds regering (från 1592) gjordes intet synnerligt för slottets underhåll. Då under konungens frånvaro i Polen fiendskap uppstod mellan hans farbroder, riksföreståndaren hertig Karl, och hans ståthållare i Finland, Klas Fleming, förstärkte denne för att möta hertigens anfall slottet 1596 bl. a. med ett nytt bålverk utanför slottsporten i öster. Efter Flemings död fortsattes rustningarna, kanoner öfverflyttades från flottan till slottet, «skyttebänkar» inrättades i tornen och nya skansar anlades. Hertig Karl anlände i september 1597 till Åbo och

begynte från Korpolaibärg^{et} skarpt beskjuta slottet med kanoner, riktande dem företrädesvis mot fönstren i gamla slottet för att sålunda uppskrämma Flemings enka, Ebba Stenbock, och andra adeliga damer, som tagit sin tillflykt till slottet. Försvaret fortsattes dock tappert och hertigens stormningar från östra sidan tillbakastades. En i slottet befintlig svensk man, Daniel Hjort, som stått i Flemings tjänst, men var hertigen i hemlighet tillgifven, öfvertalade emellertid en del af besättningen att öfvergå till denne, och så nödgades slottet gifva sig den 30 september.¹⁾ Hertigen öfverförde till Sverge slottets flesta kanoner samt de galejor, som legat under skydd af dess murar.

De befälhafvare han vid sin bortfärd insatte i slottet voro ej mer pålitliga, än att de redan vid juletid öfverlämnade det åt Arvid Stålar^m, som kung Sigismund utnämt till sin ståthållare i Finland efter Fleming. Emellertid afsattes konung Sigismund i Sverge i juli 1599 och samtidigt afsändes amiral Joachim Scheel af hertigen för att eröfra Åbo slott. Stålar^m, af konungen lämnad utan understöd, uppgaf, sedan hans här på öppna fältet blifvit slagen, åt hertigen i slutet af september slottet, hvars motståndskraft blifvit bruten äfven därigenom, att föga hunnit göras för att ersätta förlusten

¹⁾ Till denna belägring hänför sig Albert Edelfelts kända tafla «Hertig Karl vid Klas Flemings lik», som återger sägⁿen, huru hertig Karl efter sitt intåg i slottet lät öppna Flemings likkista för att öfvertyga sig om, att hans fiende värkligen var död. I sorgespelet «Daniel Hjort» har J. J. Wecksell med den rätt, som är skalden medgifven, i någon mån förändrat de historiska tilldragelserna, sammanflätat tilldragelser från denna belägring med sådana från anfallet två år senare samt gjort den svenske Daniel Hjort till en Finlands son.

af de 1597 bortförda kanonerna.¹⁾ Detta var den sista belägring slottet utstått. Skadorna af den och af den närmast föregående måtte ej hafva varit synnerligen betydande, åtminstone omtalas ej nämbara reparationer under den närmaste tiden.

Under 1600-talet gjordes föga för slottet såsom fäste. Dess läge fjärran från de platser, där Sverges stora strider utkämpades, och jämväl svårigheten att kunna hålla stånd mot de allt mer fruktansvärda skjutvapnen gjorde härvid sitt till. Dock lämnades icke befästningsvärken alldeles ur sikte. Så uppfördes 1609 en ny «vallmur». Slottet användes såsom ett slags rustkammare och för allt flere fredliga ändamål. Hertig Karl uppehöll sig där från november 1601 till början af 1602, därvid vidtagande en mängd åtgärder för ordnandet af uppbörden och af landets förvaltning.²⁾ Såsom ett bevis bland många på hans omsorg om den under en föregående tid hårdt behandlade allmogens må anföras hans befallning i början af februari 1602 till ståthållaren på Åbo slott, att i fall hertigen af Lüneburg, som från Liffland underrättat om sin afsikt att öfverresa till Sverige, anlände till Åbo, han borde i slottet emottagas och «efter lägenhet fursteligen

¹⁾ Daniel Juslenius, som 1700 offentliggjorde en beskrifning om Åbo slott, sammanslår i den de båda belägringarna af 1597 och 1599 till en och berättar efter en på hans tid i Åbo gängse sägen, att ett kanonskott, som aflössades af konungen (= hertig Karl), krossade slottsporten, «hvarefter spår ännu synas», surrade underbarligen omkring på borggården och injagade hos de belägrade den största förskräckelse. Spår af samma kula omtalas ännu i en på 1700-talet nedskrifven skildring af slottet.

²⁾ Då 1608 en skattmästare i Finland tillsattes, förordnades att han i slottet skulle erhålla «någre kamrer och rum» för ränteriet och för «uppbördspartzedlers».

trakteras» samt hållas kvar till öppet vatten och då öfverföras till Sverge, «så att han icke må fara omkring (Bottniska viken) för att betunga allmogen». Denna befallning likasom hertigens egen rätt långvariga vistelse på slottet utvisa, att detta var i stånd att emottaga furstliga gäster.

Konung Gustaf II Adolf vistades i Åbo slott från slutet af mars 1614 till början af maj. Därunder utbröt den 24 april en eldsvåda, som förstörde inredningen i största delen af gamla slottet. Till och med konungens personliga tillhörigheter gingo härvid förlorade. Ett fullständigt återställande af gamla slottet kom efter denna olyckshändelse aldrig i fråga. De stora salarna förvandlades till arsenaler för militären och till magasin, hvarjämte gudstjänst förrättades i en af dem. Slottets styresmän sökte sig ett residens i nya slottet, hvars inredning i följd däraf förändrades, i det flere våningar uppsnyggades, hvarjämte för stall, fähus, slaktbodar, smedjor, badstugor m. m. nya byggnader af trä uppfördes *utanför* nya slottet.¹⁾ I nya slottet residerade 1615 landshöfdingen Johan de la Gardie. Då konungen från februari 1616 till maj med undantag af en kortare resa till Björneborg uppehöll sig i Åbo, bodde han antagligen i nya slottet. I detta inrymdes jämväl efter sitt inrättande Åbo hofrätt, som där höll sitt första sammanträde den 31 oktober 1623. Senare erhöll hofrätten eget hus i staden.

Från den 21 november 1637 till 7 augusti 1640 bodde grefve Per Brahe såsom Finlands generalguvernör i nya slottets östra flygel, där rum för honom och

¹⁾ Då slottsräkenskaperna saknas för åren 1611—32, känner man ej närmare, hvilka arbeten som i slottet under denna tid utfördes.

för hans grefvinna anordnades. Nödiga, dock icke synnerligen omfattande reparationer företogs. Den mest lysande dagen under denna slottets glansperiod var den 15 juli 1640, då under salut från «rundelens» kanoner Per Brahe i spetsen för ett festtåg lämnade sitt residens för att i staden inviga den nya akademien, det yppersta minne Finland till våra dagar bevarat af hans välsignelsebringande värksamhet till dess bästa. Under åren 1648—1651 uppehöll sig Brahe för andra gången i Finland och bodde äfven då i slottet. Senare innehades hans rum af Åbo läns höfdingar, och för länestyrelsen inrymdes jämväl nödiga lokaler i slottet.

Kartor från medlet af 1600-talet, de äldsta som finnas, utvisa slottet helt nära vatten på alla sidor och i öster ännu afskildt från fastlandet af dubbla vallgrafvar, ledande från ån till fjärden i norr.¹⁾ År 1670 reparerades staketet rundtom slottet.

Då grefve Lorentz Creutz d. y. 1683 utnämndes till landshöfding i Åbo och bosatte sig i slottet, vidtog han nödiga åtgärder för att skydda det mot förfall. År 1688 iståndsattes «långa muren» kring slottet. År 1695 reparerades delar af gamla slottet. Då Creutz 1698 afled, förflyttades landshöfdingeresidenset för alltid

¹⁾ I svenska krigsarkivet finnes en karta från år 1656, hvilken anger några förslag till slottets ytterligare befästande. Den utvisar en vallgraf af minst 70 fots (= 21 meters) bredd, hvilken man synes hafva tänkt sig uppkommen genom borttagandet af jorden mellan de två äldre grafvarna. Vidare upptager den en föreslagen ny mur, löpande kring hela slottet utmed vattenranden. En anteckning på kartan framhåller önskvärdheten, att det öfver slottet sig höjande Korpolaibärg skulle förses med befästningar af det slag, som på den tiden kallades «spanska ryttare». Intet af dessa förslag, hvilka framkallats af tanken på krig med Ryssland, blef utfördt.

till staden och de till slottet förlagda ämbetsvärken följde det åt. Nu vidtager en lång tid af förfall för slottet, af hvilket betydande delar förvandlades till fångrum. År 1699 iståndsattes den stenvmur (f. d. mantelmuren), som jämte gamla slottets södra flygel omgaf den s. k. «fånggården», där några mindre hus för fångar blifvit uppförda.¹⁾ I öfrigt inrymde slottet vid denna tid utom kyrksal, rustkammare samt krut- och proviantmagasiner.

I sin 1700 utgifna beskrifning öfver Åbo yttrar Daniel Juslenius: «Slottet, som underhållits endast efter tidens kraf, begynte småningom förfalla, men har dock nyligen blifvit omlagadt och med särdeles kostnad uppstädadt, så att det nu åter framstår i hela sin glans». Det sistnämnda icke så litet öfverdrifna uttrycket syftar synbarligen på de af Creutz på 1680- och 1690-talen vidtagna reparationerna.

Kommo så krigsåren under Karl den tolfte, då slottet lämnades åt sitt öde. Förrän kriget nått Åbo, invegs 1705 en i gamla slottets södra flygel nyinredd kyrka, hvilken ännu kvarstår i nästan oförändradt skick.²⁾

¹⁾ Ett af dessa, sammanbyggt med gamla slottets södra yttermur, kvarstår ännu i dag, utskjutande från slottet.

²⁾ Den af Brahe inredda kyrksalen i gamla slottets norra flygel hade för den tillväxande slotts församlingen blifvit otillräcklig och uppläts 1706 till förvaringsrum för Åbo infanteriregementes rustpersedlar. Slotts församlingen utgjordes af slottets innevånare, däribland alla fångarna, samt af innevånarena på det genom uppländningar småningom bildade «slottsfältet» eller malmen, äfvensom på slottsladugårdarna Runsala, Stor- och Lillheikkilä. Denna församling fans ända till 1824, då den upplöstes, och en slottspredikant, bosatt inom slottet, tillsattes för fångarnas själavård. Tidigare ända från Brahes tid hade slottspredikanten haft en särskildt uppförd ämbetsbostad i närheten af slottet.

År 1713 inryckte ryska trupper i Åbo och inkvarterade sig i det öfvergifna slottet. Följande år uppförde ryssarna till skydd mot svenska skärgårdsflottan några skansar i närheten af slottet¹⁾ äfvensom en vall af torf på stengrundval, hvilken omgaf slottet på alla sidor utom mot väster. År 1730 förstärktes denna vall. Den finnes återgifven i grönt på den bilagda planen af 1732, som äfven utvisar de dubbla, 8 fot (= 2,4 meter) breda vallgrafvarna mot öster, hvilka dock icke längre stodo i samband med åns och fjärdens vatten.²⁾ På planen synes jämväl söder om gamla slottet den 1699 reparerade stenvuren samt söder om den såsom fortsättning mot väster af torfvallen ett af sten uppmuradt batteri af 120 fots (35 meters) längd med sex kanongluggar. Detta batteri förstärktes 1733. Sedermera fingo alla dessa yttre befästningsvärk förfalla.

Två teckningar från 1751 gifva en föreställning om slottets utseende vid denna och närmast föregående tid. Den ena framställer gamla slottets mot yttre borggården vettande flyglar med de från senare delen af 1500-talet härstammande trappgafarna, samt östra tornet med dess «kurtorn» på taket, dess slotts- och karnap (utbyggnad) nedtill, från hvars sidor ingång ledde och ännu leder från yttre borggården genom tornet till den inre. Den andra visar nya slottets östra, mot staden vända sida med «stora rundelen»³⁾ till

¹⁾ Samtidigt uppfördes invid nyländska landsvägen vidpass tre kilometer från staden till värn mot öfverrumplingar från den sidan ett ännu synligt befästningsvärk, som gifvit Åbo stads begravningsplats dess namn «skansen».

²⁾ Af den östligare finnas ännu tydliga spår.

³⁾ I denna inrättades 1740 för en kort tid ett kvarnvärk, som sattes i gång af 8 dragare.

vänster, «porttornet»¹⁾ öfver ingången i midten samt nordöstra tornet till höger. Skildringar från denna tid omnämna slottet, isynnerhet den äldre delen, såsom mycket bofälligt till sitt inre, under det yttre tak- och väggprydnader (t. ex. altaner) nedfallit eller hotade att störta. Då konung Adolf Fredrik 1752 väntades till Åbo, uppsnyggades slottet i någon mån. Den 12 juli besökte han det och tog särskildt kyrkan²⁾ och rustkammaren i betraktande. År 1764 författade slotts-predikanten Erik Lencqvist en i fråga om slottets dåvarande tillstånd synnerligen upplysande beskrifning. Han yttrar bl. a.: «Åbo slottets forna härlighet har försvunnit och det har blifvit lämnadt i vanskötsel, isynnerhet det gamla och nya residenset (= gamla slottets västra torn och nya slottets östra flygel) äro komna i ödesmål. Den yttre muren är väl fast ännu utan någon remna, men innanredet är alt fördärfvadt. Om hälst alla fönsterlufterna vore med bräder igenslagna och de, som för många tider således blifvit igenslagna, vore botade, att ej stora springor och hål, som åldern värvat, skulle på dem befinnas, hvarigenom vid yrväder stora drifvor yra in och röta bort golfven och trossbottnarna, så torde dessa förfallna rummen ännu trotsa några tider och åldrar i afbidan på en blidare lycka att någongång blifva påtänkta och värdige hållna att få innevånare.»

1) Ofvanom inkörsporten finnes ännu i väggen anbragt ett vapen med Wasavapnet i hjärtskölden emellan Svea lands tre kronor, Göta lands lejon i språng öfver tre strömmar, Satakundas björn och Egentliga Finlands flaggprydda hjälm. Vapnet härstammar antagligen från hertig eller konung Johans dagar.

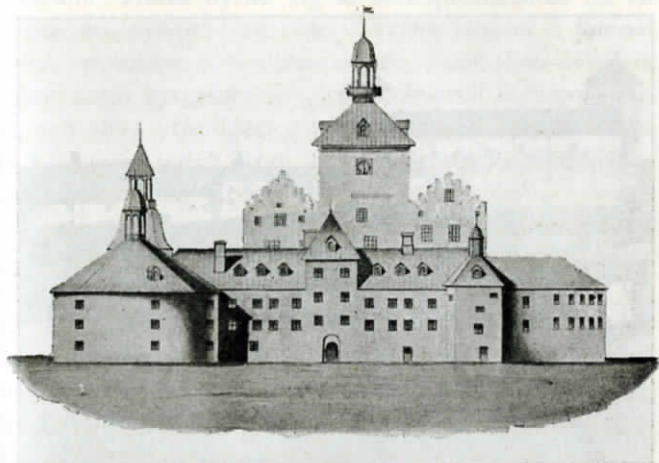
2) I kyrkan kvarstå ännu de för konung och drottning särskildt uppförda, kringbygda och med ett på pelare lagdt tak öfvertäckta bänkarna.

Åren 1776 och 1777 inrättades i nya slottet för kronans räkning ett brännvinsbränneri, hvarvid betydande förändringar och anordningar gjordes. Samtidigt inreddes runda tornet till länsfängelse och gamla slottet erhöll nya tak. Under kriget 1788—90 förändrades brännerilokalen till fältlasarett för arméns sjuka. Något senare inrymdes i slottet manskapet vid kungliga skärgårdsflottans Åbo eskader, som där kvarlåg till 1808, då chefen, amiral Hjelmstjärna, på fastlagssöndagen den 28 februari uppbrände eskadern och dess förråd för att ej låta dem falla i fiendens händer, under det folkmassan i Åbo påstod, att inga ryssar funnos i landet och att det endast var «herrarnes konst» att förstöra kronans egendom, samt var nära att ställa till ett upplopp. Den 22 mars besatte ryska trupper slottet.

Från tiden efter 1809 finnes ej mycket att omtala. Gamla slottet upptogs — utom slottskyrkan — af kronans och de i staden förlagda ryska truppers magasin, det nya af fångar och deras bevakning. Till sitt yttre har slottet nödortfeliggen underhållits. Vägarna hafva hvitstrukits och plåttaken hafva tid efter annan omlagts eller målats.

Sedan man uppfört fångelser, sådana en nyare tid vill hafva dem, bortflyttades fångarna från slottet, de sista 1890. Det befans jämväl nödvändigt att till förvarandet af kronans spanmål uppföra en särskild ny magasinsbyggnad på slottsältet, hvarest gamla slottet småningom utrymdes. Alt tydligare hade den allmänna meningen uttalat sig för, att Åbo slott likasom andra gamla borgar borde skyddas af staten. Vid landtdagen 1882 förenade sig Finlands ständer om anhållan «Att Hans Kejsrerliga Majestät i nåder tåktes

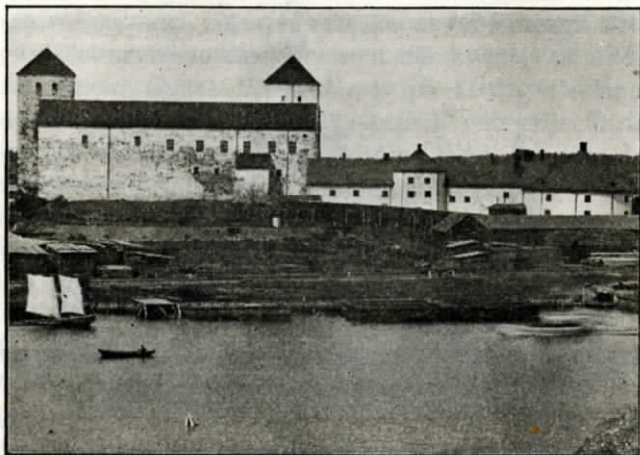
anbefalla vidtagandet af värksamma åtgärder därhän, att Finlands fornborgar skyddades mot vidare förfall och att därjämte alla tillgöranden, hvilka i ett eller annat hänseende kunde vara hinderliga för deras framtida restaurering, afböjdes».

I följd af detta uttalande hafva förberedelser till slottets återställande i ungefär samma skick, som det ägde under senare delen af 1500-talet, vidtagits, i det mätningar och undersökningar anordnats och förslag angående restaureringen uppgjorts, utan att dock beslut om deras utförande ännu fattats.

Såsom upplysande, huru man tänkt sig slottets återställande, införes här en af arkitekten Jac. Ahrenberg tecknad, i tidskriften «Nornan» 1890 offentliggjord bild af slottets yttre, sådant han tänkt sig det, med balkongomgifna «lanterniner» på tornen och trappgaflar på gamla slottsflyglarnas kortsidor.

Slottets nuvarande utseende framgår af en bild, som visar dess södra mot Aura å vettande sida. Inga spår synas vidare af yttre befästningsvärk. För icke länge sedan borttogs ett slottet i dess helhet omgifvande trästaket, hvarjämte de misspydande träuthusen

Åbo slott i vår

i dess närhet rivits. Till vänst på bilden ser man det höga gamla slottet, som nu står alldeles tomt i afvaktan på restaurering. Den rad af fönster, som synes närmast taket, tillhör den efter fångarnas bortflyttning oanvända «slottskyrkan». ¹⁾ Flyglarna i öfrigt bilda, sedan mellantaken och all inredning borttagits,

¹⁾ Den utskjutande lilla byggnaden nedanför dessa fönster stod fordom på den af en mur i söder bildade s. k. «fånggården». I väggen förekommer ett flertal, antagligen till belägringarna på 1500-talet igemurade fönster.

ofantliga genom samtliga fyra våningar gående rum: Likaså äro västra tornets sex våningar förenade till en enda. Till höger synes nya slottet med sexkantiga och runda tornen. Största delen däraf har af regeringen upplåtits åt Åbo stads 1881 grundlagda historiska museum. Detta hyrde sig af slottspredikanten till en början ett, senare fyra rum, i hvilka museet 1 januari 1885 öppnades för allmänheten. Från 1886 erhöles dessa rum hyresfritt af staten, hvartill kommo 1890 15 och 1893 ytterligare 13 rum samt i början af detta år hela nya slottet utom 21 rum i norra flygeln, hvilka ännu stå till fångvårdsstyrelsens förfogande.

Historiska museet, som genom gåfvor och inköp tillvuxit med en förvånande hastighet, lockar numera årligen tusental af stadens innevånare och resande till det åldriga slottet, som genom det fått likasom nytt lif. Antagligt är väl, att då slottets restaurering, såsom man kan hoppas, i en snar framtid utföres, museet där får fast fot och med sina samlingar kommer att fylla de om flydda tiders lif erinrande gemaken. Tvänne af de rum, museet nu innehar, äro redan inredda efter förhållandena i slutet af femtonhundratalet, då de antagligen först blifvit bebodda. I dem har sålunda början blifvit gjord till det storartade arbete, som måste utföras, förrän Åbo hus kan anses hafva blifvit så hedradt af nutiden, som det på grund af sin historiska betydelse förtjänar att hedras.

Gustaf Cygneus.

